

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Қаржы нарығына шолу

2019 жылғы III тоқсан

Алматы, Қазақстан

Қаржы нарығына шолу нарыққа қатысушылар үшін өтімділіктің негізгі ағындары қозғалысының неғұрлым толығырақ көрінісін беру мақсатында қаржы нарығындағы негізгі үрдістер туралы ақпаратты қамтиды.

Құжатты Ақша-кредит саясаты департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында электрондық нұсқада жарияланады.

2019 жылғы III тоқсандағы ақша және валюта нарықтары

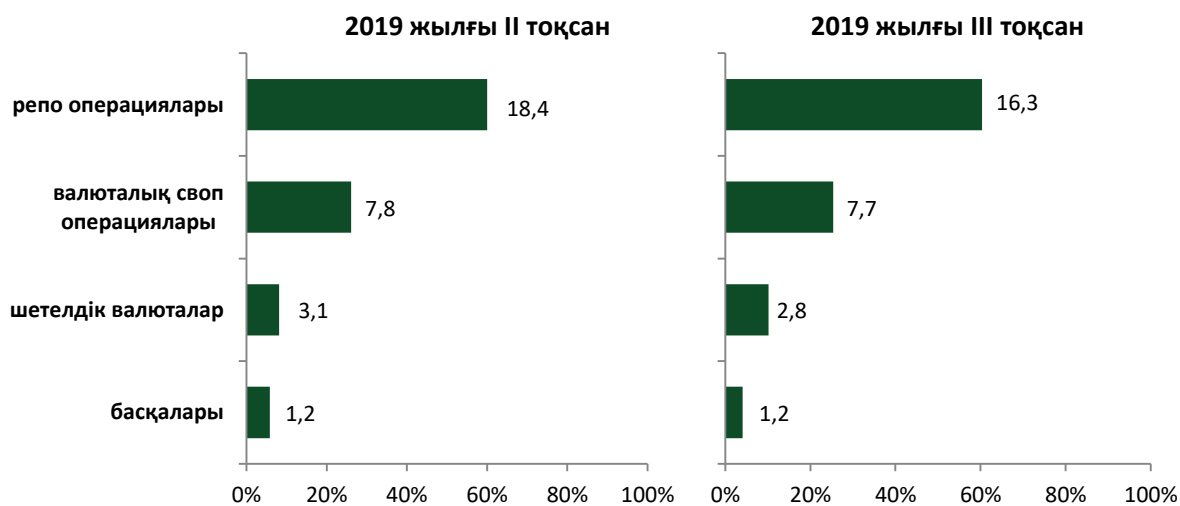
Банкаралық мәмілелер сегментінен және өтімділіктің бастапқы нарығындағы кейбір операциялардан басқа, қаржы нарығындағы операциялар Қазақстан қор биржасында жүргізіледі.

Биржадағы сауда-саттықтың негізгі үлесі ақша және валюта нарықтарына тиесілі. 2019 жылғы шілде-қыркүйекте биржадағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 28,0 трлн теңге болды, оның ішінде:

- репо операциялары нарығы – 16,3 трлн теңге (58,2%);
- своп нарығы – 7,7 трлн теңге (27,5%);
- шетелдік валюта нарығы – 2,8 трлн теңге (10,0%).

Қаржы министрлігінің МБҚ орналастыру көлемі 414,8 млрд теңгені құрады.

Биржадағы сауда-саттық көлемі, трлн теңге

I. Ақша нарығындағы жағдай

2019 жылғы III тоқсанда Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі бойынша екі шешім қабылданды. 15 шілдеде базалық мөлшерлеме 9,00% деңгейінде сақталды, ал 9 қыркүйекте 25 б.т-қа 9,25% дейін жоғарлады. Пайыздық дәліз базалық мөлшерлеменің +/-1 п.т. деңгейінде сақталды.

МБҚ-мен бір күндік авторепо нарығында мөлшерлемелердің құбылмалылығының өсуі байқалған. Салық төлемдерінің кезеңі басталу аясында қысқа мерзімді теңгемен өтімділікке сұраныстың өсуі тамыздың соңынан мөлшерлемелердің өсуіне алып келді, ол қыркүйектің басындағы базалық мөлшерлеменің жоғарлауымен жалғасын тапты.

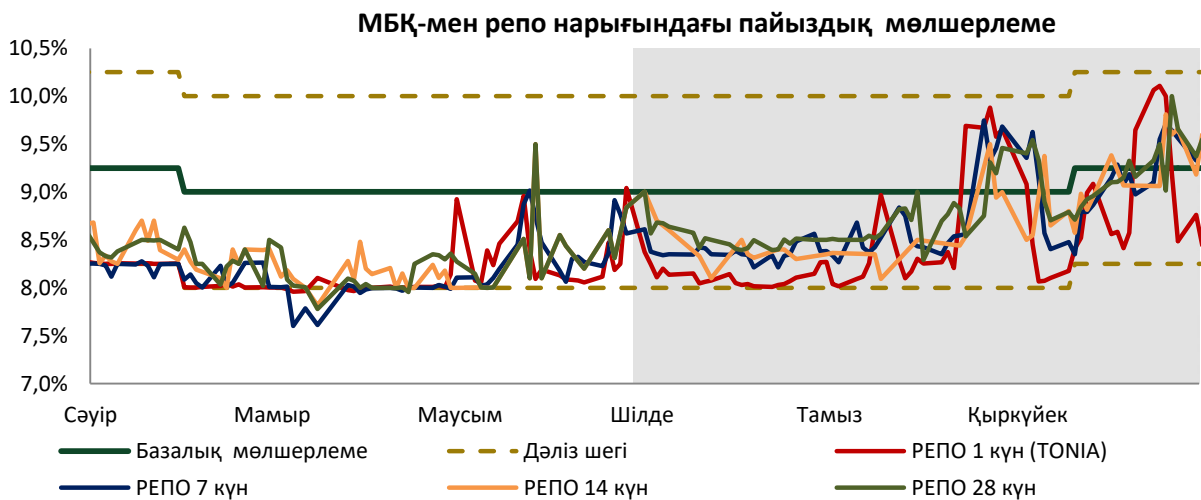
Валюталық своптар нарығындағы мөлшерлемелер TONIA ақша нарығындағы мөлшерлемелерге жуық деңгейде қалыптасты, ол бүкіл ақша нарығындағы ақша-кредит саясатының бірқалыптылық белгісінің айғағы.

A) МБҚ-мен авторепо нарығы

III тоқсан бойына ақша нарығы артық өтімділік жағдайында жұмыс істеді. Банк секторындағы өтімділіктің құрылымдық профициті тоқсан ішінде төмендеді және тоқсанның соңында 3,3 трлн теңге болып бағаланды.

Ақша нарығының мөлшерлемесі басым түрде профициттің сақталуы салдарынан пайыздық дәліздің төменгі шегі мен Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі арасындағы деңгейде қалыптасты (1-график). Қыркүйектегі базалық мөлшерлеменің жоғарлауынан кейін ақша нарығындағы мөлшерлеменің өсімі орын алды. Тоқсан ішінде 1 күндік репо мәмілелері бойынша орташа алынған мөлшерлеме 8,01%-10,11%, 7-күндік мерзіммен – 8,21%-9,75%, 14 күндік мерзіммен – 8,09%-9,81%, 28 күндік мерзіммен – 8,29%-10,00% аралығында өзгерді.

1-график

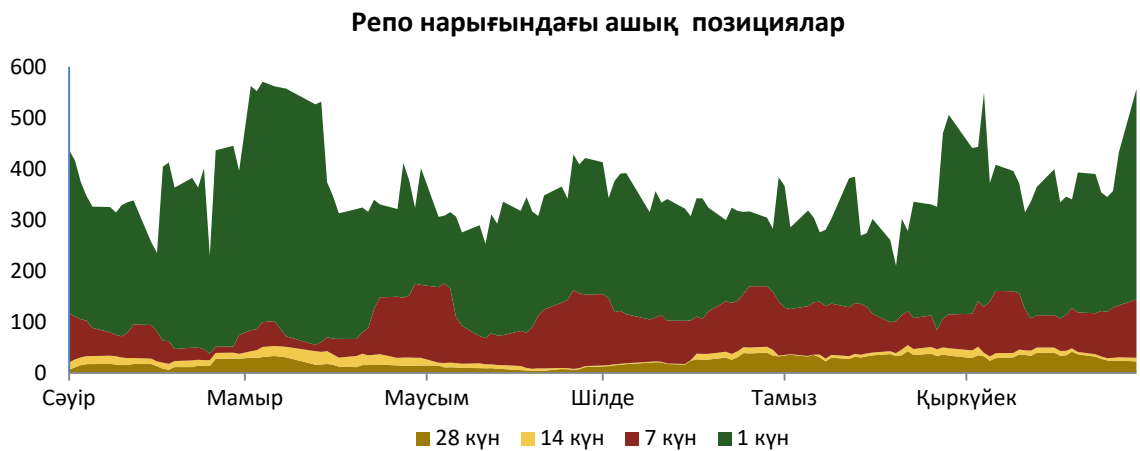
Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Тамыздың соңында және қыркүйекте мөлшерлемелердің құбылмалылығының өсуі орын алды. Бұл кезеңде банктер тарапынан теңгемен өтімділікке сұраныстың өсуі салық төлемдерінің графигіне байланысты болды. Тиісінше, тамыздың соңында және қыркүйекте репо нарығында тоқсанның басқа күндерімен салыстырғанда мәміле көлемі бойынша өсім байқалды (2-график).

Авторепо нарығындағы МБҚ-мен мәмілелердің көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 11,9%-ға 15,9 трлн теңгеге дейін төмендеді. Ашық позициялардағы бір күндік мәмілелердің үлесі басым – 90,6% болды. Бір күндік авторепо нарығында МБҚ-мен мәмілелердің орташа күндік көлемі күніне 224,6 млрд теңге болды. Басқа

сегменттердегі ашық позициялар көлемдердің төмен құбылмалылығын көрсетті. Жалпы алғанда III-тоқсанда сауда-саттық көлемдері өткен тоқсанмен салыстырғанда неғұрлым төмен деңгейде қалды.

2-график

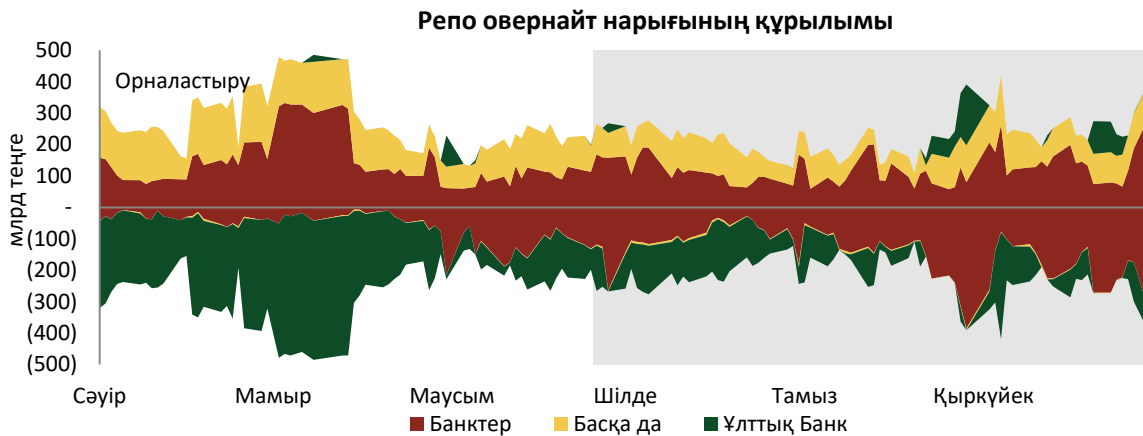
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Репо овернайт нарығы

Банктердің репо нарығында теңгемен өтімділікке сұранысы тоқсан бойы біршама өсті, ол Ұлттық Банк мәмілелерінің үлесі төменгі шек бойынша төмендеуіне әкелді (3-график). Осылайша, банктер нарықтың барынша ірі қатысушылары болды.

Банктердің үлесі өтімділікке ұсыныстың да және сұраныстың да құрылымында өсуі нәтижесінде Ұлттық Банктің бір күндік авторепо нарығында жалпы көлемде алып қою үлесі II тоқсанда 75,0%-дан III тоқсанда 35,6%-ға дейін төмендеді. Ұлттық Банктің үлесі қыркүйекте 28,1% болды.

3-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Банктер тарапынан өтімділікке сұраныс артуына қарамастан, банктердің өзі нарықтағы қысқамерзімді өтімділіктің негізгі көзі болып қалуда. Өтімділікті орналастыру бойынша олардың операцияларының үлесі нарықтың жалпы көлемінен II тоқсандағы 52,3%-дан III тоқсанда 53,7%-ға дейін өсті.

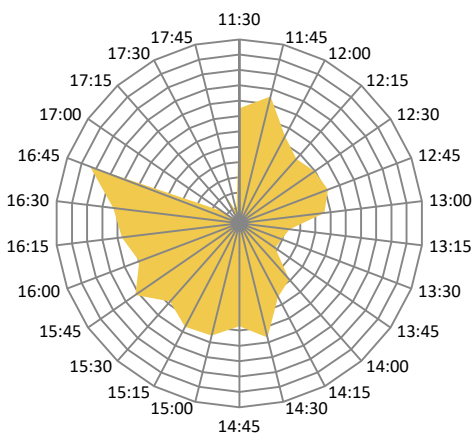
Өтімділікті уақыт бойынша бөлу биржалық сессияның аяқталу жағына ауысты, ол нарықты жабу алдындағы мәмілелердің айқын көрінген барынша өсуінен байқалады (4-график). Орналастыру бойынша мәмілелер негізінен ашық нарық құралдары арқылы жасалды, ал репо нарығында тұрақты қол жеткізу тетігі көбінесе күн соңында бос

өтімділікті орналастыру үшін пайдаланылды, бұл бөлудің неғұрлым кеш кезеңдерге ығысуына алып келді.

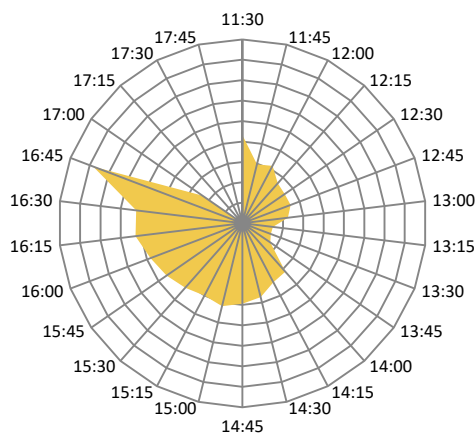
4-график

Өтімділікті уақыт бойынша бөлу, лог. шкала

2019 жылғы II тоқсан

2019 жылғы III тоқсан

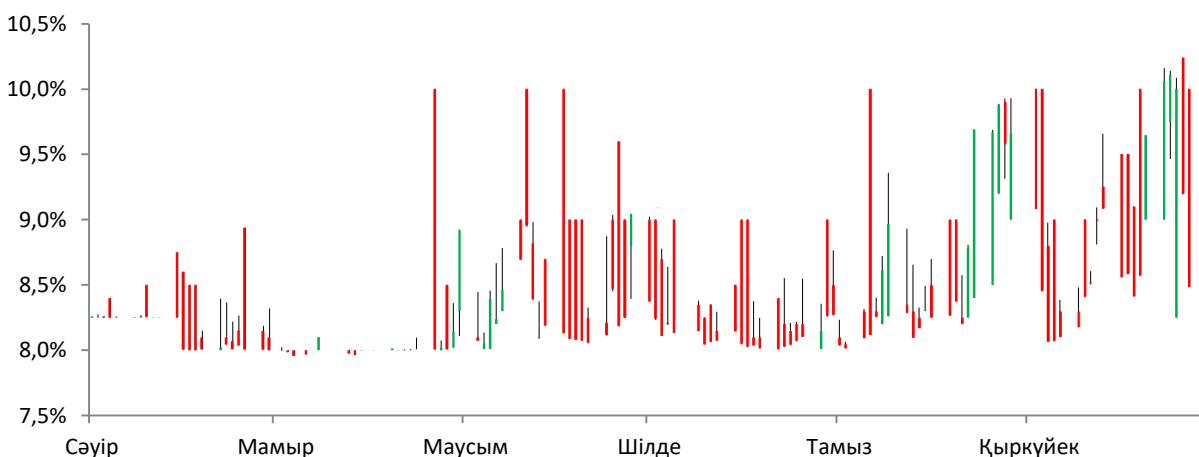

Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Салық төлемдерімен байланысты екі кезеңді қоспағанда, бір күндік репоның орташа сараланған мөлшерлемесінің қалыптасуы көбінесе төмендеу траекториясы (қызыл бағандар) бойынша болды. Бұл ретте мөлшерлеменің бір сауда сессиясы ішінде өзгеруі жоғары құбылмалылықпен ерекшеленді. Жекелеген кезеңдерде мөлшерлемелер базалық мөлшерлеменің барлық дәлізінің шегінде өзгерді, бұл дәліздің екі шекарасы бойынша бір сауда сессиясында тұрақты қол жеткізу тетігі қолданылғанын білдіреді (5-график).

5-график

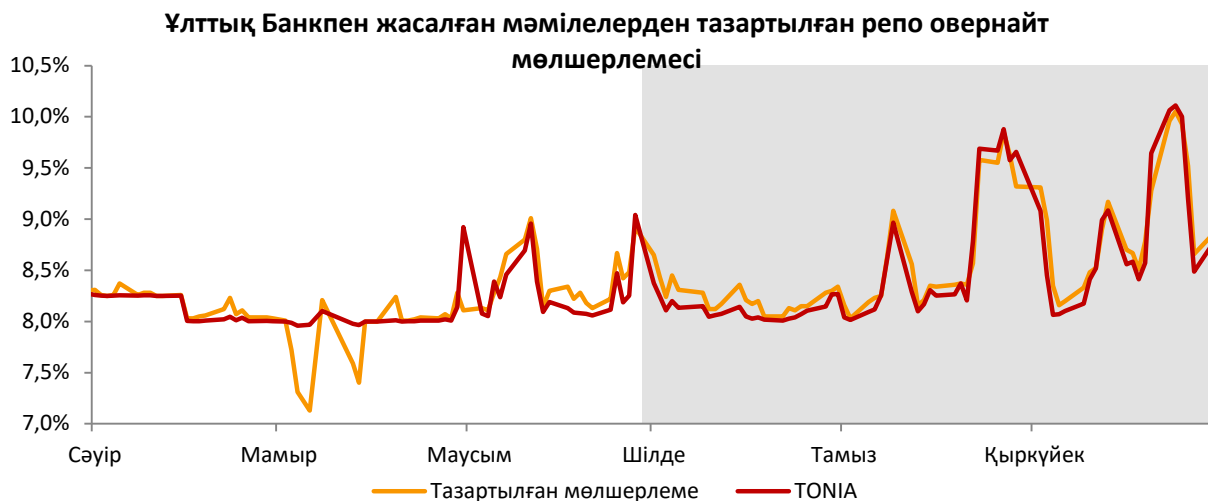
Репо овернайт мөлшерлемелерінің бір күн ішінде өзгеруі

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Ұлттық Банктің нарықтағы үлесінің төмендеуі аясында пайыздық дәліз шегінің мөлшерлемелері бойынша Ұлттық Банктің мәмілелерінен тазартылған TONIA мөлшерлемесі TONIA индикаторының өзінен ең аз ауытқуды көрсетеді (6-график).

6-график

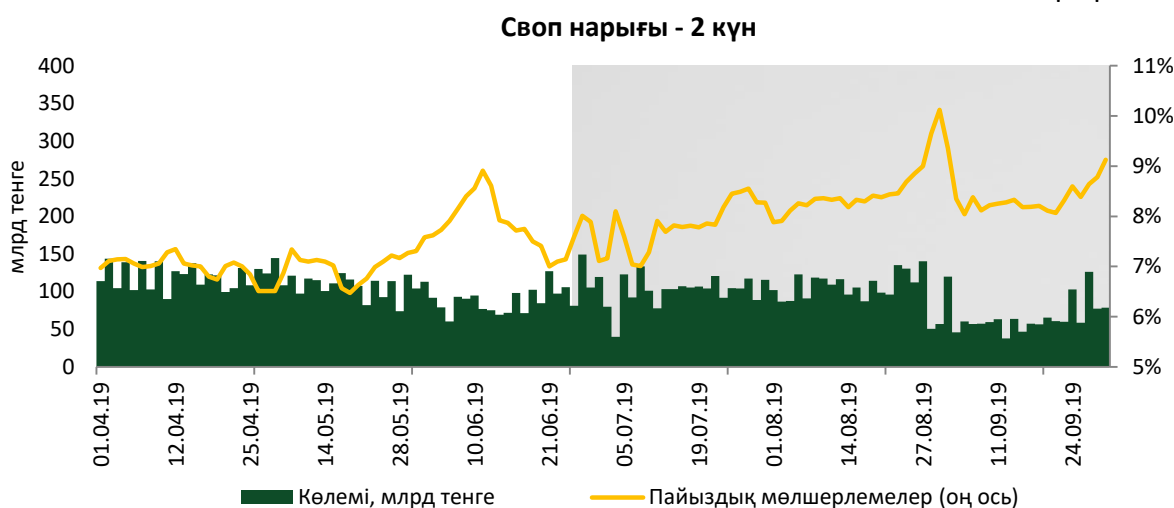
Дереккөз: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Б) Своп нарығы

Своп нарығында мәмілелердің негізгі көлемі 2 күндік мерзімде жасалды, 2019 жылғы III тоқсанда осы операциялардың үлесі 75,3% (II тоқсанда 83,9%) болды. Екі күндік своп мәмілелері нарығының орташа айналымы бір күнде 91,5 млрд. теңге болды.

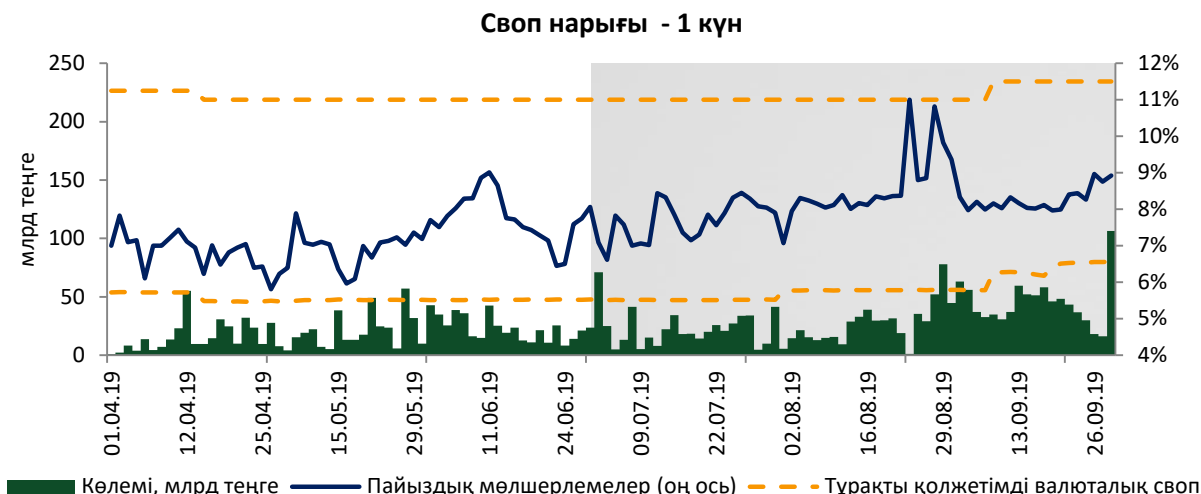
Валюталық своп мәмілелер бойынша пайыздық мөлшерлемелер айтарлықтай өсті. 2 күндік своп мәмілелері бойынша мөлшерлемелер 7,01%-10,12% ауқымында, ал мерзімділігі 1 күндік мәмілелер бойынша – 6,62%-11,00% аралығында (7,8-графиктер) өзгерді. Мөлшерлемелердің өсуі теңге өтімділігіне сұраныстың жалпы артуымен түсіндірілді. Мөлшерлемелер немесе көлемдер бойынша жеке таңбалы өсімдер жекелеген банктердің ішкі қажеттіліктеріне байланысты болды.

7-график

Дереккөз: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

8-график

Дереккөз: Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банк

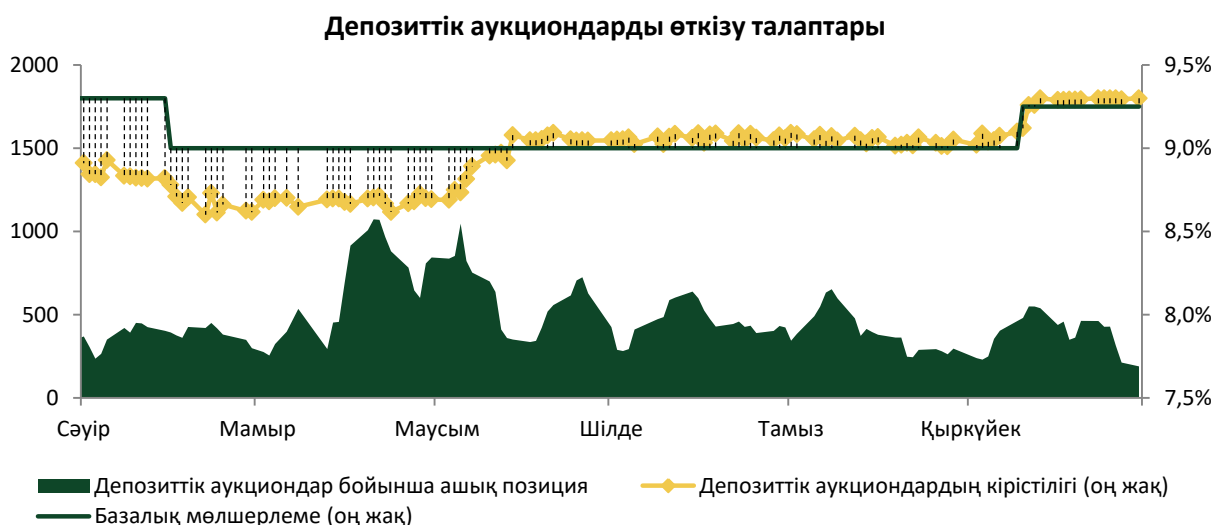
В) Ұлттық Банктің ақша нарығындағы өтімділікті реттеу бойынша операциялары

Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының мақсаты TONIA таргеттелетін көрсеткішін базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізі шегінде ұстап тұру болып табылады. Өтімділікті реттеу үшін артық өтімділік тарапынан инфляциялық қысымды шектеу мақсатында ақша-кредит саясаты құралдарының қолданылатын стандартты жиынтығы пайдаланылады.

Ұлттық Банк жүргізетін саясаттың тиімділігін арттыру мақсатында маусымда базалық мөлшерлемелер деңгейіне дейін **ашық нарық операциялары** бойынша мөлшерлемелерді арттыру бойынша шаралар қабылданды (9,10-графиктер). Айналыстағы ноттардың мерзімін ұзарту бойынша шаралар қабылданды. Ұзақ мерзімді ноттардың пайдасына алу көлемін барынша қайта теңгерімдеу нәтижесінде мерзімі 6 және 12 ай ноттардың ашық позициясындағы үлесі 61%-дан 78%-ға дейін ұлғайды.

Тоқсанның соңына қарай Ұлттық Банк ноттарының өтімділігінің алудың жалпы көлемі тоқсан ішінде ең жоғары 3,3 трлн теңге мәннен 2,9 трлн теңгеге дейін төмендеді (24-25 шілде).

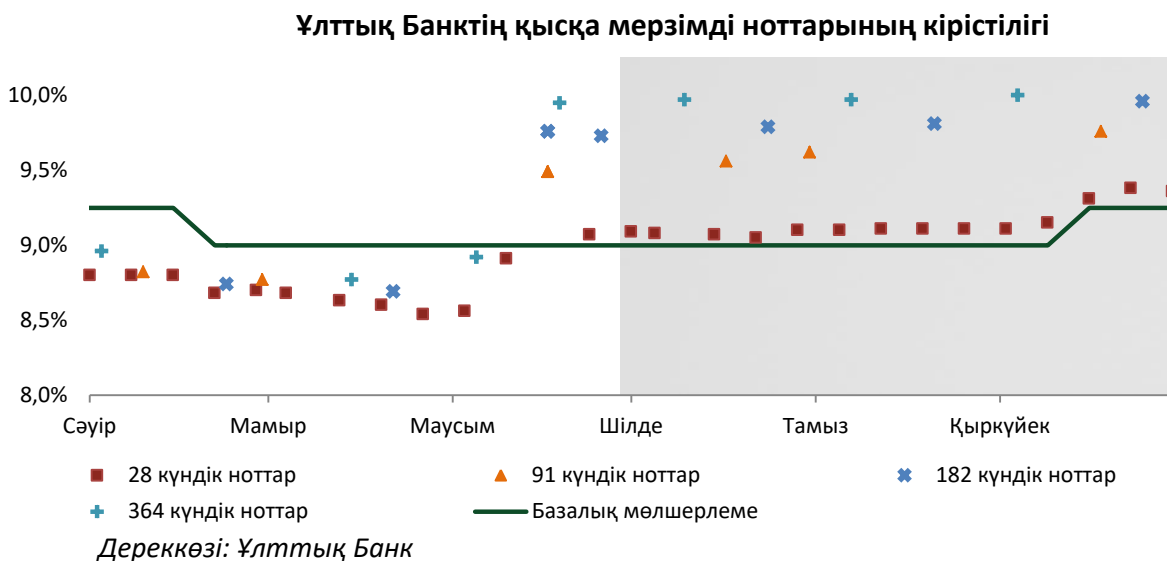
9-график

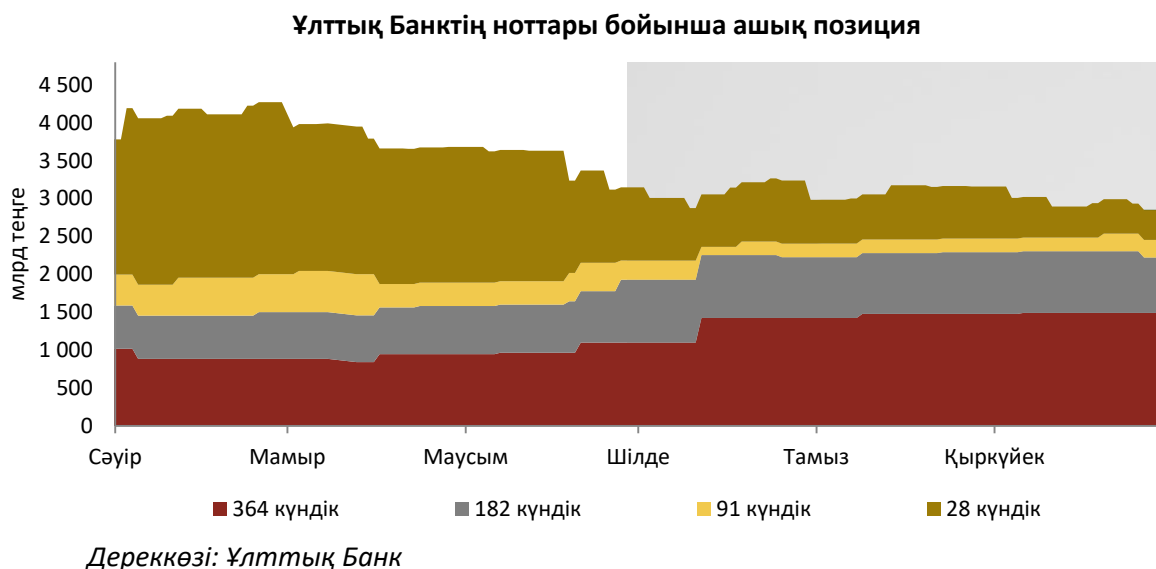
Дереккөз: Ұлттық Банк

10-график

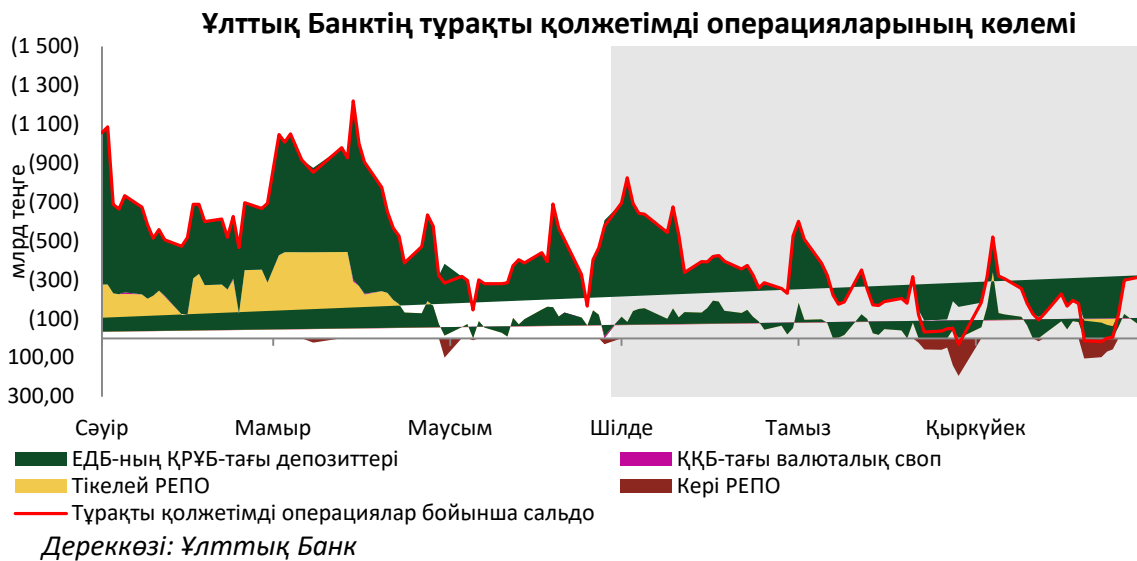

11-график

Ұлттық Банктің тұрақты қолжетімді операциялары ретінде қысқа мерзімді мәмілелер пайдаланылды. **Өтімділікті алу** бойынша: 1 күндік депозиттер, тікелей репо овернайт және валюталық своп мәмілелері. **Өтімділікті беру** бойынша: кері репо овернайт және валюталық своп мәмілелері (12-график). Ұлттық Банк III-тоқсанда жүргізген тұрақты қолжетімді операциялар көлемі халықаралық репо нарығында банктердің өтімділігінде қажеттілігін қанағаттандыру аясында елеулі қысқарды.

12-график

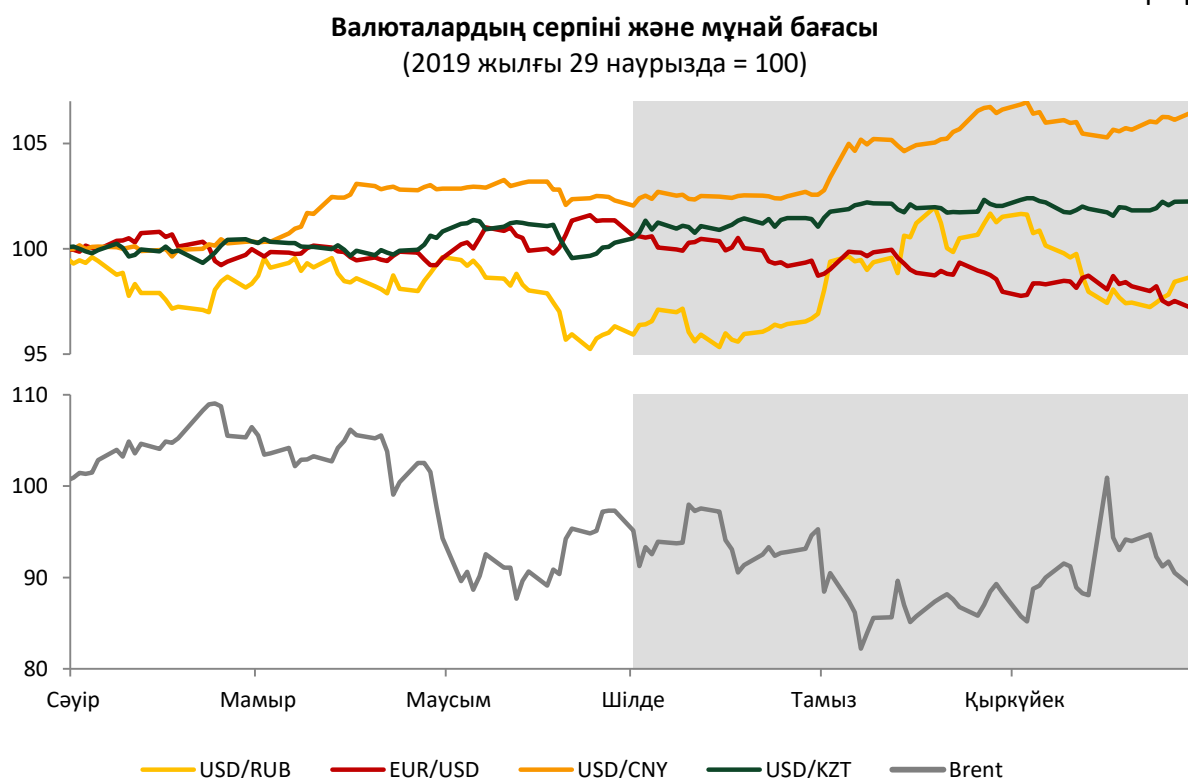
II. Валюта нарығындағы жағдай

2019 жылғы III тоқсанда валюта нарығындағы жағдай тұрақты болды. Сыртқы факторлар теңгенің айырбастау бағамына әсері басым болды. Қаралып отырған кезеңде биржалық валюта нарығы қатысушыларының белсенділігі сол сияқты қолма-қол шетел валютасы нарығында халықтың шетел валютасын сатып алу көлемі төмендеді.

А) Айырбастау бағамын қалыптастырудың сыртқы және ішкі факторлары

Мұнайдың әлемдік нарығында тұрақсыз үрдіс сақталды және III тоқсанның қорытындылары бойынша мұнайдың бағасы 8,7%-ға төмендеді. Қазақстанның сауда әріптестері елдердің валюталары осы кезеңде әлсірегенін көрсетті. АҚШ долларына қатысты еуро және юань 4,1%-ға, Ресей рублі 2,5%-ға әлсіреді (13- график).

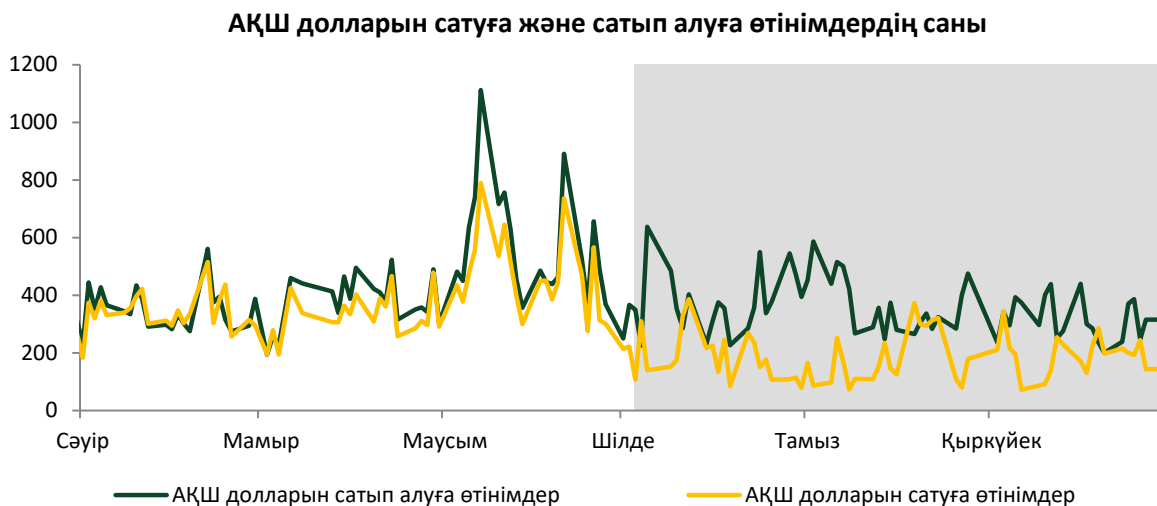
13- график

Дереккөзі: Thomson Reuters, Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банктің есептері

Мұнай бағасының төмендеуі және сауда серіктестері елдер валюталарының бәсеңдеуі 2019 жылғы III тоқсанда АҚШ долларына қатысты теңгенің 2,0%-ға бәсеңдеуіне әкеп соқты. Нарыққа қатысушылар тарапынан шетел валютасына сұраныстың көтеріңкі болуының сақталуы жағдайында оған ұсыныстың төмен болуының сақталуы басқа себебі болып табылды. Жалпы алғанда валюта нарығына қатысушылардың шетел валютасын сатып алуға өтінімдерінің оны сату бойынша өтінімдерден жоғары болуы байқалды (14- график).

14-график

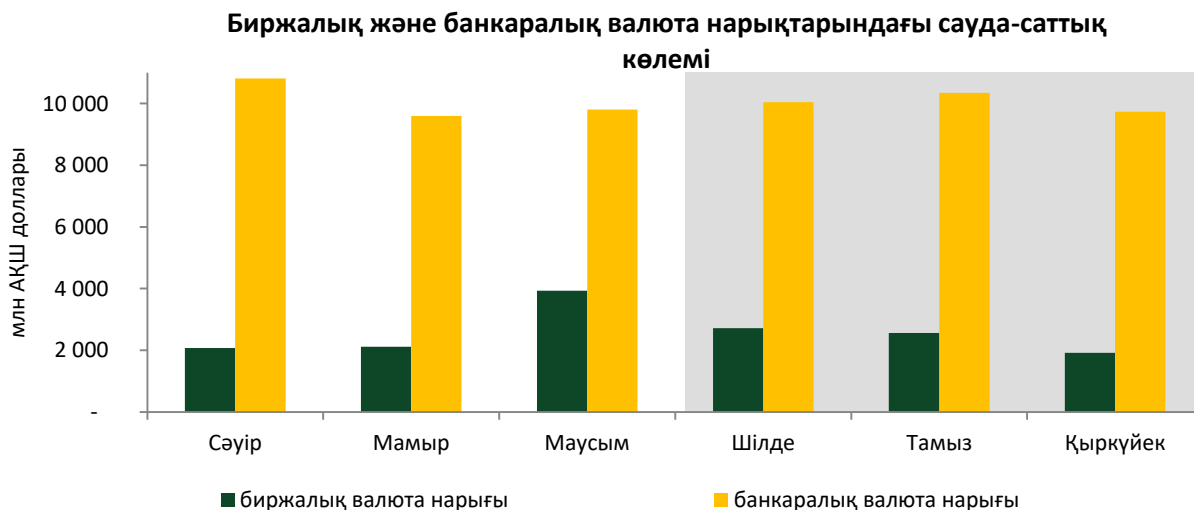
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) Валюта нарығының жекелеген сегменттеріндегі жалпы жағдай

Биржалық валюта сауда-саттығына қатысушылардың белсенділігі 2019 жылғы III тоқсанда біршама төмендеді. USD/KZT валюта жұбымен биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемі 7,2 млрд АҚШ долларын құрады, алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 11,3%-ға азайды (2019 жылғы II тоқсанда – 8,1 млрд АҚШ доллары).

Бұл ретте банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың жалпы көлемі 30,1 млрд АҚШ долларына дейін 0,3%-ға біршама азайып, іс жүзінде сол деңгейде қалды (2019 жылғы II тоқсанда – 30,2 млрд АҚШ доллары) (15-график).

15-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

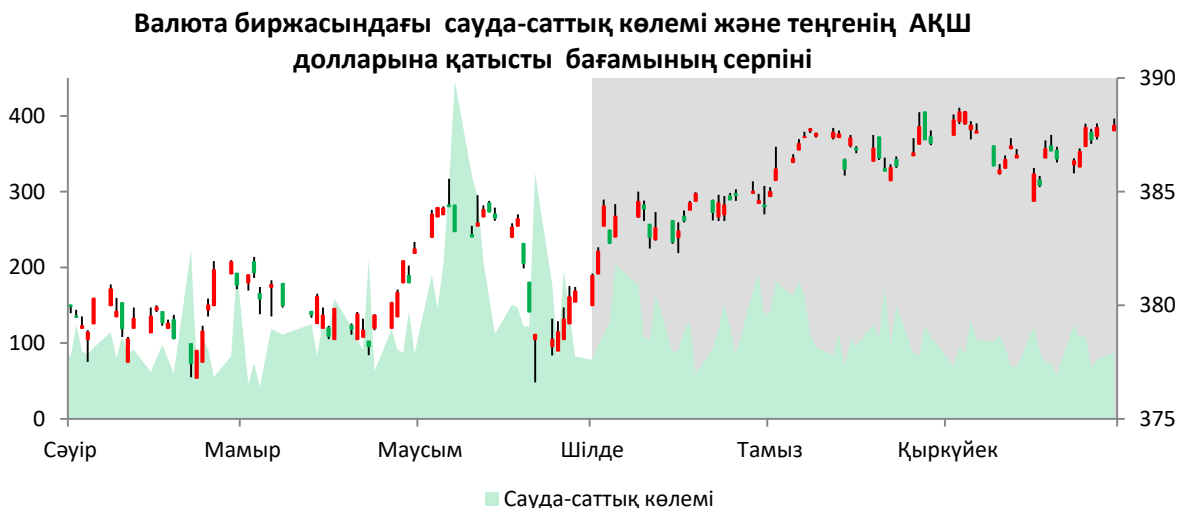
В) Биржалық валюта нарығындағы операциялар

2019 жылғы шілде-тамыз айларында биржалық валюта нарығындағы жағдай шиеленісті болып қала берді және мұнайдың әлем бағалары төмендеу аясында құбылмалылығы жоғары болып сипатталды. Алайда тамыздың «салық төлеу аптасына» (айдың үшінші онкүндігі) түскен валютаға ұсыныстың ұлғаюы валюта нарығындағы сұраныс пен ұсыныс балансын қалпына келтіру және теңгенің құбылмалылығын төмендету жөніндегі жағдайды тұрақтандыруға мүмкіндік жасады. Ағымдағы жылғы

қыркүйекте ішкі валюта нарығы мұнай нарығының қысымында болған. Ұлттық Банктің валюта нарығына нетто-қатысуы 0-ге тең болды (16-график).

Қаралып отырған кезеңде сауда-саттықтың бір күнгі көлемі орта есеппен алғанда 112,5 млн АҚШ долларын құрады, бұл 2019 жылғы II тоқсандағы көрсеткіштен (131,0 млн АҚШ доллары) 14,1%-ға төмен. Сауда-саттықтың ең жоғарғы күндізгі көлемі 203,9 млн АҚШ долларын (2019 жылғы II тоқсанда – 445,9 млн АҚШ доллары), ең төмен көлемі 58,5 млн АҚШ долларын (2019 жылғы II тоқсанда – 42,3 млн АҚШ доллары) құрады.

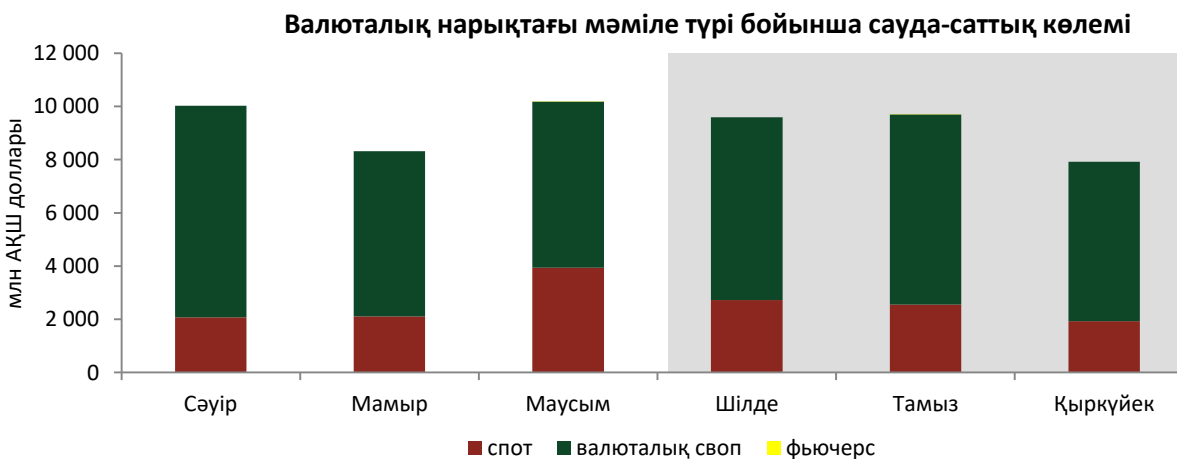
16-график

Дереккөзі: Thomson Reuters, Ұлттық Банк

Биржа нарығында мәмілелер түрлері бойынша спот, валюталық своп және фьючерс бойынша операциялар өтеді. 2019 жылғы III тоқсанда биржа нарығындағы мәмілелер көлемі алдыңғы тоқсанмен (2019 жылғы II тоқсанда – 28,5 млрд АҚШ доллары) салыстырғанда 4,6% азайып, 27,2 млрд АҚШ долларын құрады. Қаралған кезеңде валюталық своп бойынша мәмілелер көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 1,9% төмендеп (2019 жылғы II тоқсанда – 20,4 млрд АҚШ доллары), 20,0 млрд АҚШ долларын құрады. Жалпы алғанда валюталық своп операцияларының жалпы көлемі спот мәмілелердің көлемінен 2,8 есе асып түсті. Биржа нарығында (тамыз айында) бір фьючерстік операция жүргізілді және оның үлесі спот және валюталық своптың жалпы көлемінен аз (0,008%) болды (17-график).

17-график

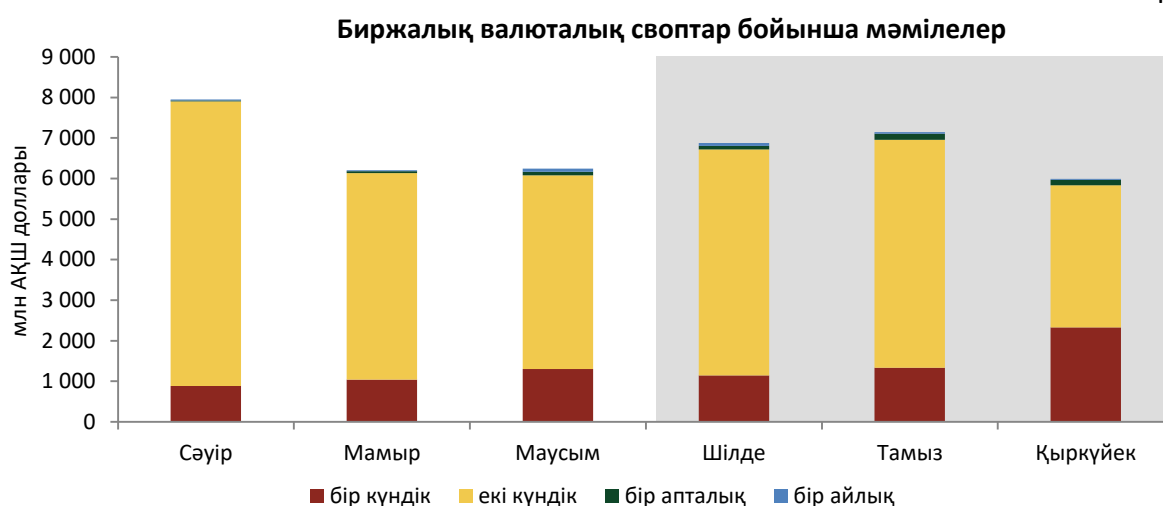

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банк

Своп нарығында бір күндік және екі күндік, бір апталық және бір айлық операциялар өткізілген. 2019 жылғы III тоқсанда бір күндік валюталық своптар бойынша мәмілелер көлемі алдыңғы тоқсанмен (2019 жылғы II тоқсанда – 3,2 млрд АҚШ доллары) салыстырғанда 1,5% ұлғайып, 4,8 млрд АҚШ долларын құрады. Екі күндік валюталық своптар бойынша мәмілелер көлемі алдыңғы тоқсанмен (2019 жылғы II тоқсанда – 16,9 млрд АҚШ доллары) салыстырғанда 13,0% төмендеп, 14,7 млрд АҚШ долларын құрады.

Бұл ретте қаралған тоқсанда бір апталық және бір айлық валюталық своптар бойынша мәмілелер жасау үдерісі айтарлықтай жандана түсті. Тоқсанның қорытындысы бойынша бір апталық своптардың көлемі алдыңғы тоқсанмен (2019 жылғы II тоқсанда – 158 млн АҚШ доллары) салыстырғанда 2,3 есе ұлғайып, 364,0 млн АҚШ долларын құрады. Бір айлық своптар бойынша мәмілелер көлемі алдыңғы тоқсанмен (2019 жылғы II тоқсанда – 119 млн АҚШ доллары) салыстырғанда 17,6% ұлғайып, 140 млн АҚШ долларын құрады. Олардың жасалған мәмілелердің жалпы көлеміндегі үлесі әлі де аз болғанына қарамастан (тиісінше 1,8% және 0,7%), шетел валютасындағы қарыздың құралын анағұрлым ұзақ мерзімге іске қосу валюталық та, ақша нарығына да жағымды әсер етеді (18-график).

18-график

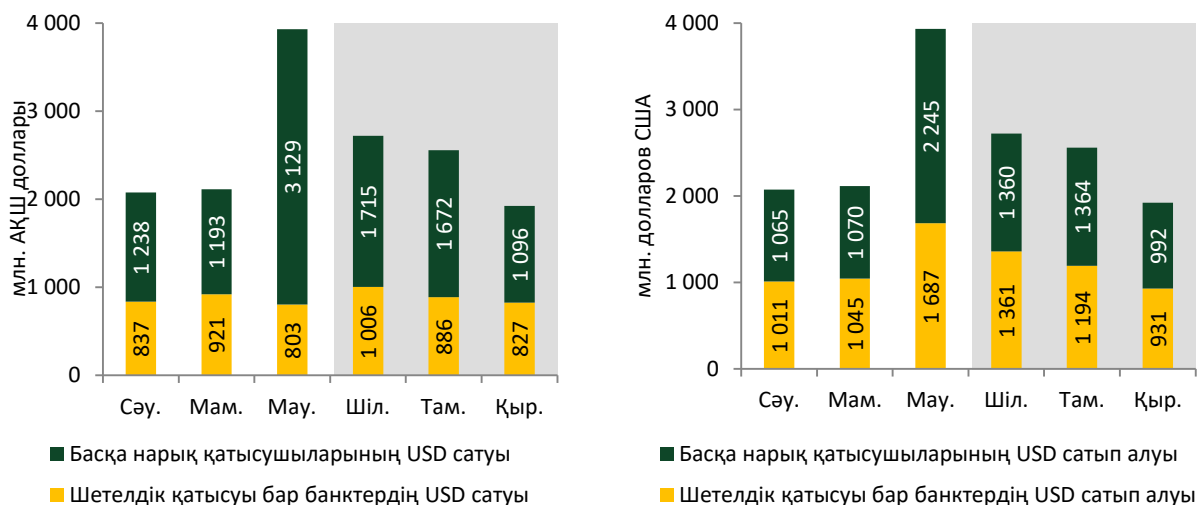
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

2019 жылғы III тоқсанда шетел валютасын сату жөніндегі шетелдік қатысуы бар банктердің үлесі биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемінің 37,7% құрады (2019 жылғы II тоқсанда – 31,5%). Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда шетел валютасының нетто-сату көлемі 2,6 млрд АҚШ долларынан 2,7 млрд АҚШ долларына дейін 6,1% ұлғайды. Шетелдік қатысуы бар банктер шетел валютасының нетто-сатып алушысы ретінде болды, үлесі биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемінің 48,4% құрады (2019 жылғы II тоқсанда – 46,1%). Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда шетел валютасының нетто-сатып алу көлемі 3,7 млрд АҚШ долларынан 3,5 млрд АҚШ долларына дейін 6,8% азайды.

Валюта нарығының қалған қатысушылары (резидент банктер, даму банктері) шетел валютасының нетто-сатушысы ретінде болды, олардың үлесі биржа нарығындағы операциялардың жалпы көлемінің 62,3% құрады (2019 жылғы II тоқсанда – 68,5%). Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда АҚШ долларын сату көлемі 5,6 млрд АҚШ долларынан 4,5 млрд АҚШ долларына 19,4% төмендеді (19-график).

19-график

Нарыққа қатысушылардың биржалық валюталық нарықта АҚШ долларын сатып алу/сату

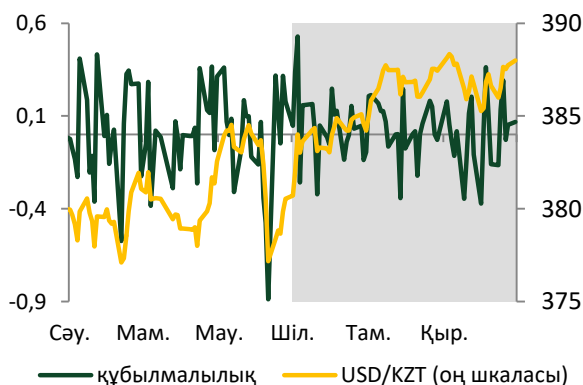

Дереккөзі: Ұлттық Банк

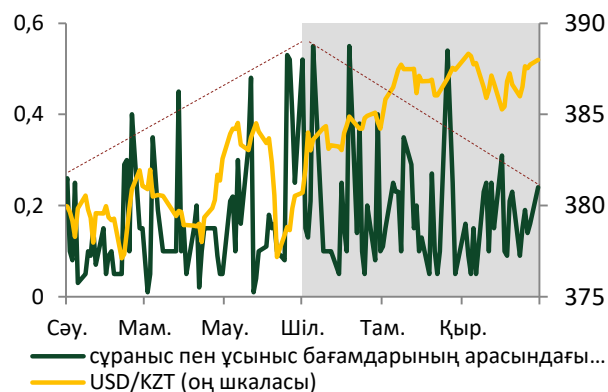
2019 жылғы III тоқсанда теңгенің айырбастау бағамының құбылмалылығы біртіндеп төмендеді. Теңгенің айырбастау бағамының стандартты ауытқуы өткен тоқсандағы 2,0 теңге ауытқумен салыстырғанда 1,7 теңгені құрады. Теңгенің тұтастай алғанда тұрақты серпінінің сақталуы және айырбастау бағамы құбылмалылығының аздаған деңгейі теңгенің 2019 жылғы III тоқсанда АҚШ долларына қатысты сұраныс пен ұсыныс бағамдарының арасындағы спреді тарылуына әсер етті (20-график).

20-график

Валюта биржасындағы теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамының құбылмалылығы, %

Биржа нарығындағы теңгенің АҚШ долларына қатысты сұраныс пен ұсыныс бағамдарының арасындағы спреді

Дереккөзі: Thomson Reuters, Ұлттық Банктің есептері

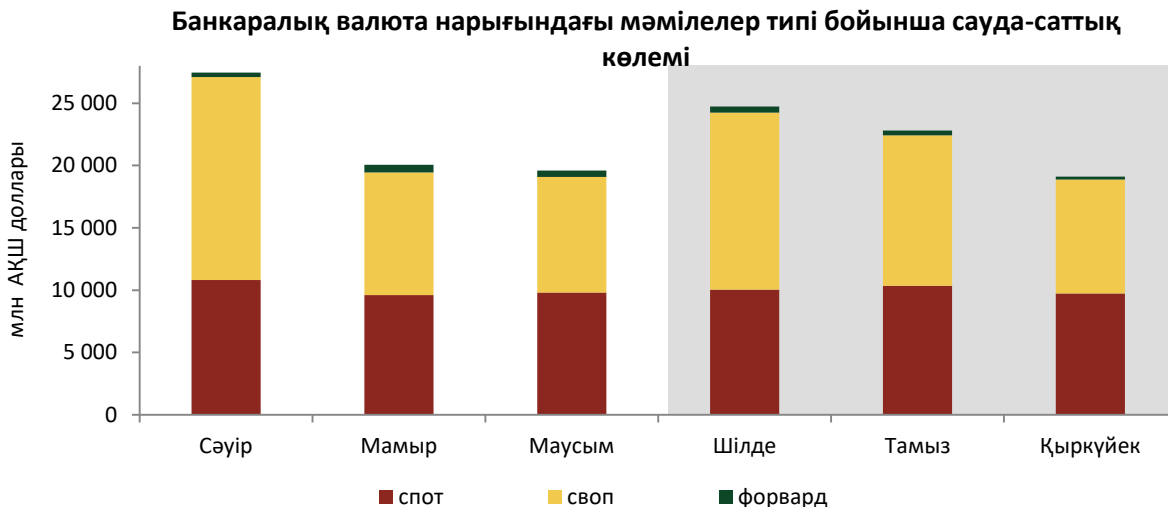
Г) Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялар

Банкаралық валюта нарығы

Мәмілелер типтері бөлігінде банкаралық валюта нарығында спот, валюталық своп және форвард бойынша операциялар жүргізіледі. 2019 жылғы III тоқсанда биржадан тыс валюта нарығындағы мәмілелердің жалпы көлемі 66,7 млрд АҚШ доллары болды және өткен тоқсанмен салыстырғанда 0,7%-ға (2019 жылғы II тоқсанда – 67,1 млрд АҚШ доллары) азайды. Биржадан тыс валюта свопы операцияларының көлемі спот

мәмілелердің көлемінен 17,6%-ға артты. Биржадан тыс мәмілелердің жалпы көлемінде форвардтық мәмілелердің үлесі әліде аз және 2019 жылғы III тоқсанда 1,7% (2019 жылғы II тоқсанда – 2,3%) болды (21-график).

21-график

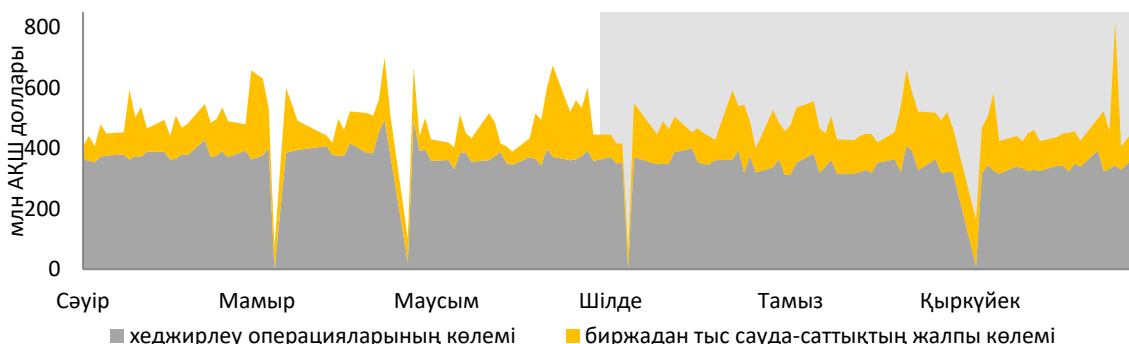

Дереккөзі: Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі

Биржалық спот операцияларынан асып түсетін банкаралық спот операцияларының аздаған көлеміне қарамастан, осы мәмілелердің басым саны мен көлемдері валюталық мәмілелерге, яғни шетел валютасын сатып алу және сату жөніндегі мәмілелерге жатпайды. Банкаралық нарық статистикасында валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша операциялар да көрсетіледі. Мысалы, 2019 жылғы III тоқсанда басым жағдайда бір еншілес банктің меншік капиталын валюталық тәуекелдерден хеджирлеу бойынша операцияларының көлемі 21,4 млрд АҚШ долларын немесе биржадан тыс сауда-саттықтың жалпы көлемінен 70,1%-ды құрады (2019 жылғы II тоқсанда – 75,7%). Бұл ретте, аталған операциялар банктік топ ішінде жүргізілді және ішкі валюта нарығындағы шетел валютасының сұранысы мен ұсынысының көлеміне және тиісінше, теңгенің айырбастау бағамын қалыптастыруға әсер етпеді (22-график).

22-график

Банкаралық валюта нарығындағы KZT/USD валюта жұбы сауда-саттығының көлемі

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерсіз банкаралық нарықтағы спот сауда-саттықтың көлемдері біршама аз және биржалық валюта нарығындағы спот сауда-саттық көлемдерімен салыстыруға болады. 2019 жылғы III тоқсанда банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың көлемі (меншік капиталды хеджирлеу бойынша

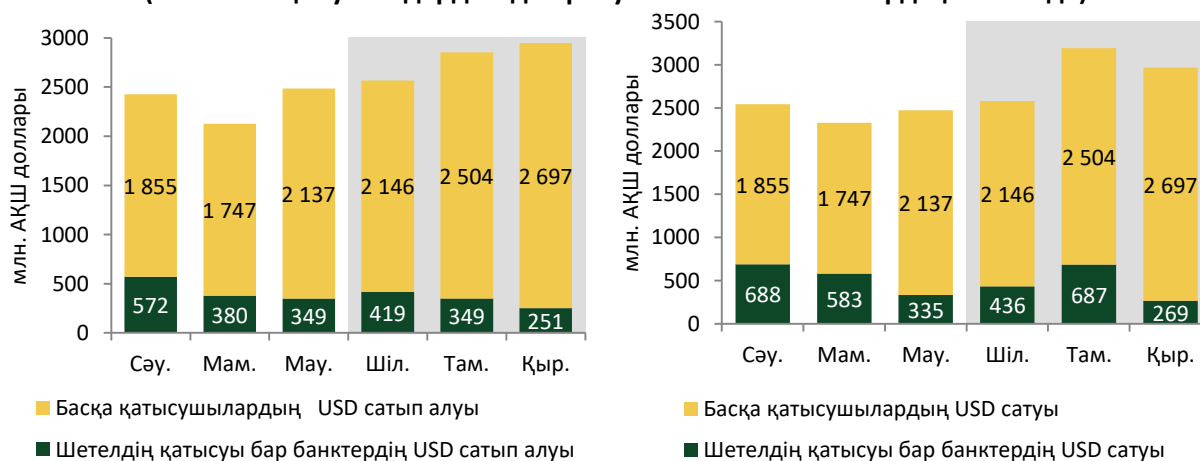

мәмілелерді қоспағанда) 8,7 млрд АҚШ долларын құрады, ол алдыңғы тоқсандағыдан 19,0%-ға көп (2019 жылғы II тоқсанда – 7,4 млрд АҚШ доллары). Банкаралық валюта нарығында шетелдің қатысуы бар банктердің сауда-саттықтарға үлесі (валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда) төмендеді. 2019 жылғы III тоқсанда олардың үлесі банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықтың жалпы көлемінен 15,9% (2019 жылғы II тоқсанда – 21,9%) болды.

Шетелдің қатысуы бар банктердің АҚШ долларын сатуы өткен тоқсанмен салыстырғанда 1,6 млрд. АҚШ долларынан 1,4 млрд. АҚШ долларына дейін 13,4%-ға төмендеді. Шетелдің қатысуы бар банктердің АҚШ долларын сатып алуы 2019 жылғы III тоқсанда 1,3 млрд. АҚШ долларынан 1,0 млрд. АҚШ долларына дейін 21,7%-ға (2019 жылғы II тоқсанда – 25,6%) қысқарды. Бұл ретте шетелдің қатысуы бар банктердің АҚШ долларын сатып алу үлесі сатып алудың жалпы көлемінде 12,2% (2019 жылғы II тоқсанда – 18,5%) болды (23-график).

23-график

Банкаралық валюта нарығында қатысушылардың АҚШ долларын сатып алуы/сатуы (валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда)

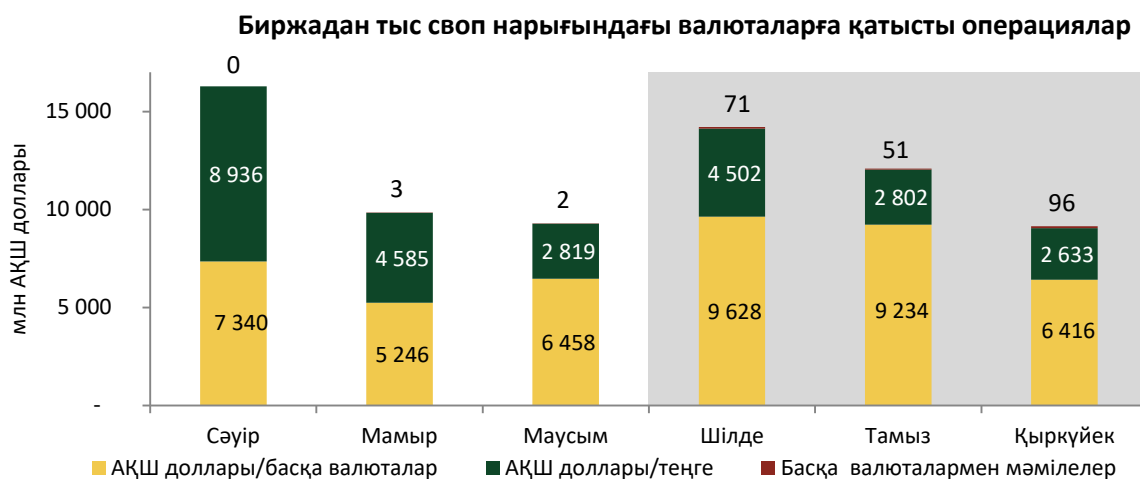
Дереккөзі: Ұлттық Банк

Биржадан тыс валюта нарығындағы валюталық своп мәмілелері

Биржадан тыс валюта нарығында валюталық своп бойынша мәмілелер жүзеге асырылады, олардың қатысушылары банктер, сол сияқты бағалы қағаздар нарығының басқа да кәсіби қатысушылары болып табылады.

2019 жылғы III тоқсанда валюталық своп бойынша операциялардың көлемі өткен тоқсандағы деңгейде қалды және 35,4 млрд. АҚШ доллары болды. Своп нарығындағы операциялардың жалпы көлемі АҚШ доллары және басқа валюталар бойынша мәмілелерге тиесілі – 71,3% (2019 жылғы II тоқсанда – 53,8%). Валюталық своптың АҚШ және теңге бойынша үлесі форвард нарығындағы операциялардың жалпы көлемінен 28,0% (2019 жылғы II тоқсанда – 46,2%). 2019 жылғы III тоқсанда нарыққа қатысушылардың теңгеге байланысты емес своп мәмілелеріне басымдықтары сақталды (24-график).

24-график

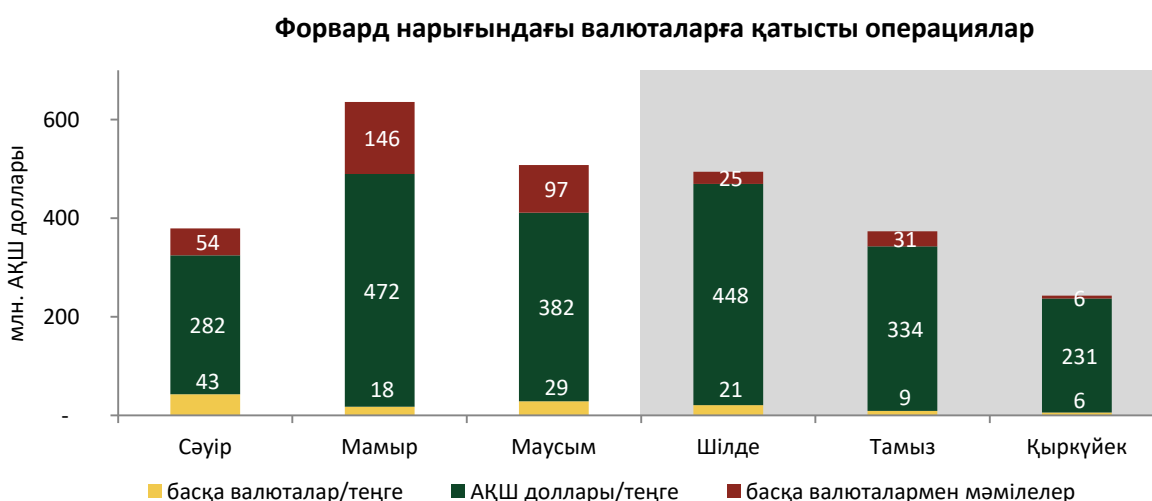
Дереккөзі: Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі

Биржадан тыс валюта нарығындағы форвард мәмілелері

Биржадан тыс валюта нарығында жеткізілетін және жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мәмілелер жүзеге асырылады, олардың қатысушылары банктер, сол сияқты бағалы қағаздар нарығының басқа да кәсіби қатысушылары болып табылады.

2019 жылғы III тоқсанда форвард бойынша операциялардың көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 27,1%-ға төмендеді және 1,1 млрд. АҚШ доллары (2019 жылғы II тоқсанда – 1,5 млрд. АҚШ доллары) болды. Форвард нарығындағы операциялардың негізгі көлемі АҚШ доллары және теңге бойынша мәмілелерге тиесілі – 91,2% (2019 жылғы II тоқсанда – 74,6%). Теңгені сатып алуға/сатуға байланысты емес форвард мәмілелері басқа валюталармен мәмілелерге жатады және олардың үлесі форвард нарығындағы операциялардың жалпы көлемінен 5,5% (2019 жылғы II тоқсанда – 19,5%) болды (25-график).

25-график

Дереккөзі: Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі

Д) Нарыққа қатысушылардың девальвациялық күтулері

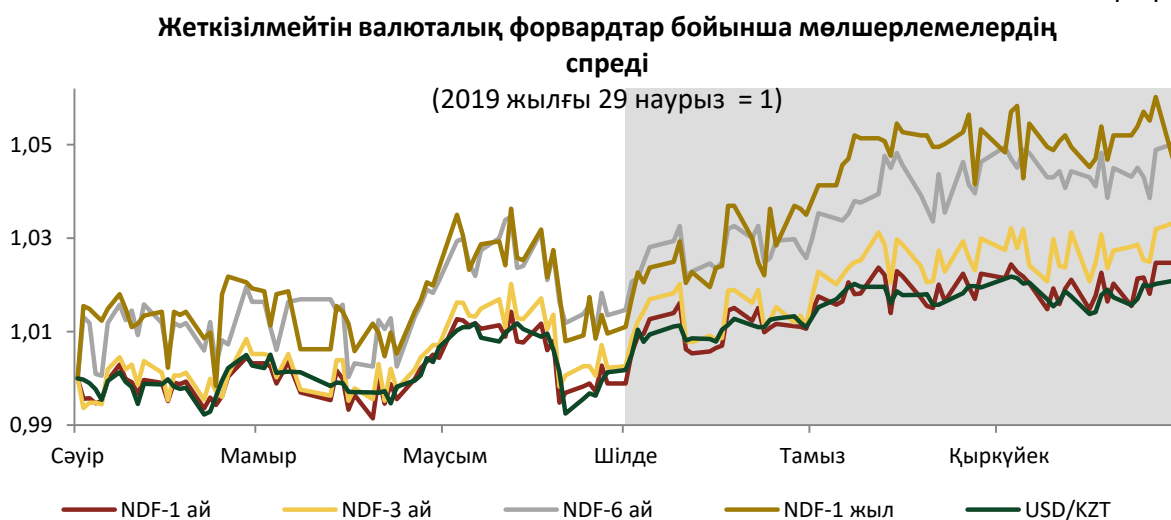
Жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мөлшерлемелер спреді (NDF – Non-Deliverable Forward) валюталық нарыққа қатысушылардың девальвациялық күтулерін көрсетеді. Тамыздан бастап мұнайдың әлемдік бағасы күрт төмендеді. Бұған нарықтың кәсіби қатысушылары форвард келісімшарттары бойынша мөлшерлемелерді кеңейтуге

ден қойды. III тоқсан бойы спредтер біртіндеп кеңейді және теңгенің айырбастау бағамын әлсірету бойынша күтулер өткен тоқсанмен салыстырғанда жоғары болды.

Айырбастау бағамы бойынша күтулер орташа алғанда теңгенің биржалық айырбастау бағамының деңгейінен 1 айлық жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша 0,4%-дан, 3 айлық жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша 1,5%-дан жоғары қалыптасты. 1 және 3 айлық форвард мәмілелері бойынша жалпы девальвациялық күтулер өткен тоқсанның деңгейінен тиісінше 0,1 п.т. және 3 п.т. жоғары сақталды.

6 айлық форвардтық келісімшарттар жасау кезінде нарық қатысушылары орташа алғанда теңгенің 3,4%-дық деңгейде әлсіреуін күтті (2019 жылғы I тоқсанда – 2,6%). 12 айлық форвардтық мәмілелер бойынша спредтер орташа алғанда 7,2%-ға тарылды (2019 жылғы I тоқсанда – 6,1%) (26-график).

26-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Thomson Reuters, Ұлттық Банктің есептеулері

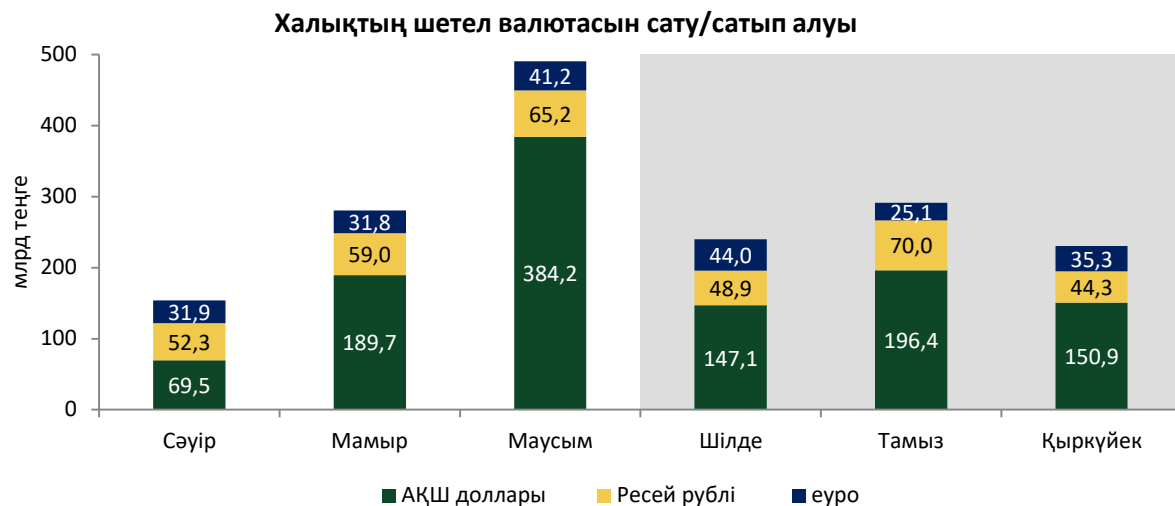
Е) Қолма-қол шетел валютасының нарығы

2019 жылғы III тоқсанда халық 764,7 млрд. теңгеге барабар сомаға қолма-қол шетел валютасын сатып алды (2019 жылғы II тоқсанда – 928,1 теңге). Өткен тоқсанмен салыстырғанда шығыстар 17,6%-ға азайды.

Қолма-қол шетел валютасының нарығы ішкі, сондай-ақ сыртқы себептерге байланысты экономикалық және саяси оқиғаларға сезімтал болып келеді. Сату көлеміне іргелі факторлармен қатар маусымдық, валюталық артықшылықтар, ел экономикасындағы жалпы үрдістер, әлемдік нарықтардағы ахуал және басқалар әсер етеді.

2019 жылдың III тоқсанында шығыстардың негізгі көлемі АҚШ долларын – 64,6% (2019 жылғы II тоқсанда – 69,3%), Ресей рублін – 21,3% (2019 жылғы II тоқсанда – 19,0%) және еуро – 13,7% (2019 жылғы II тоқсанда – 11,3%) сатып алуға бағытталды (28-график).

28-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Жекелеген дамушы елдердің валюталары бойынша шолу

2019 жылғы 2-тоқсан ішінде дамушы елдердің валюта бағамдарының¹ бір АҚШ долларына қарағанда серпіні мынадай түрде қалыптасты:

Түрік лирасы реттеушінің негізгі мөлшерлемені 16,5%-ға дейін 7,5п.т. рекордтық төмендетуіне қарамастан 2,4%-ға (5,79-дан 5,65-ке дейін) нығайды. Ұлттық валютаның нығаюы Ресейден зениттік-ракета кешендерін сатып алуға байланысты АҚШ пен Түркия арасындағы шиеленістің аясында болды. Елдегі инфляция бір жылда ең төмен мәндерге дейін баяулады. Осыған байланысты Түркияның ОБ 2019 жылдарға арналған бағалардың өсуі бойынша болжамдарды (14,6%-дан 13,9%-ға дейін азаю) қайта қарады, ол мөлшерлемелердің одан әрі агрессивті төмендеуі туралы алып-сатарлықты төмендетті. Тоқсан ішінде лираның айырбастау бағамының құбылмалылығы жеткілікті деңгейде болды, оған Түркия Президентінің ОБ басшысын «оның нұсқауларына бағынбағаны үшін» ауыстыру шешімі туралы мәлімдемесі, сондай-ақ АҚШ пен ҚХР арасындағы сауда-саттық қақтығысқа байланысты жағымсыз жаңалықтар теріс әсерін тигізді.

Индонезия рупиясы 0,5%-ға әлсіреді (14 126 бастап 14 195 дейін). Тамыз айында АҚШ пен Қытай арасындағы сауда қақтығысының ушығуы ұлттық валюта бағамына теріс әсер етті. Тұрақтандыру мақсатында Индонезия банкі валюталық және борыштық нарықтағы интервенцияларды жариялады. Сонымен қатар, төмен инфляцияның болжамын ескере отырып, экономиканы қолдаудың алдын ала шаралары ретінде реттеуші қыркүйек айының соңында негізгі мөлшерлемені қатарынан 5,75%-дан 5,25%-ға дейін үш есе төмендетті. Ақша-кредит саясатын жеңілдетумен қатар, Үкімет 2020 жылға жоспарланған шығындардың рекордтық көлемімен (178 миллиард доллар) бюджет жобасын ұсынды.

Ресей рублі 2,5%-ға әлсіреді (63,22 бастап 64,83 дейін). Қарастырылып отырған кезеңде АҚШ пен Қытай арасындағы сауда қақтығысының шиеленісуіне байланысты отынға сұраныстың төмендеуі туралы инвесторлардың алаңдаушылығы жағдайында валюта бағамының әлсіреуінің негізгі себебі мұнай бағасының төмендеуі болды (тоқсанына 8,7%). АҚШ Скрипальдер ісі бойынша Ресей Федерациясына қарсы екінші санкция пакетін енгізді, алайда қабылданған шаралар шектеулі болды және ұлттық валютадағы мемлекеттік қарызды орналастыруға шетелдік инвесторлардың қатысуына әсер етпеді. Ресей Федерациясының Орталық банкі ақша-кредит саясатын жұмсартуды жалғастырды, негізгі мөлшерлеме инфляция қарқынының баяулауы аясында 7,50%-дан 7%-ға дейін төмендетілді.

Индия рупиясы 2,7%-ға әлсіреді (69,03 бастап 70,87 дейін). Тамыз айында Қытайдан тауарлар импортына АҚШ баждарының енгізілуі валюта бағамының күрт теріс динамикасына әсер етті. Рупийдің әлсіреуі II тоқсанда ІЖӨ өсуінің жылдық 5%-ға дейін төмендеуімен байланысты, бұл соңғы 6 жылдағы ең баяу қарқын болып табылады. Үндістанның Резервтік банкі экономикалық өсуді ынталандыру үшін қарыз алу құнын

¹ валюты развивающихся стран, наиболее торгуемые с точки зрения объемов к доллару США

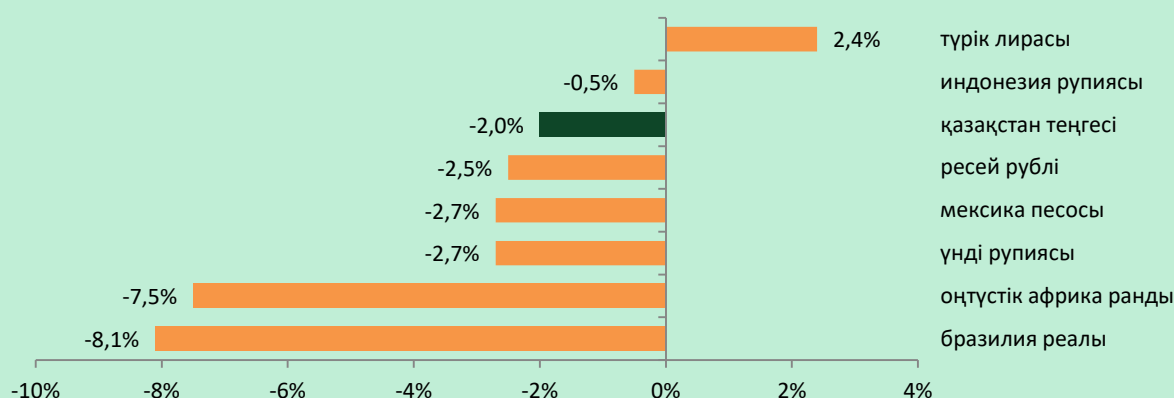
агрессивті түрде азайтты, тоқсандағы базалық мөлшерлеме 5,15%-ға дейін төмендетілді (5,75% бастап);

Мексика песосы тоқсан қорытындылары бойынша 2,7%-ға әлсіреді (19,22 бастап 19,73 дейін). Қарастырылып отырған кезеңде ұлттық валюта сыртқы күйзелістердің қысымына ұшырады - АҚШ пен Қытай арасындағы сауда дауларының шиеленісуі, Аргентинаның президенттігі үшін популистік шаралары бар үміткерге қолдаудың артуы елдің егемендік борышын орындамау қаупі туралы алаңдаушылық тудырды. Мексика Банкі 5 жыл ішінде алғаш рет әлемдік экономиканың құлдырауынан қауіптену жағдайында іскерлік белсенділіктің нашарлауына байланысты өзінің негізгі мөлшерлемесін 8%-ға (25 б.т. дейін) дейін төмендетті.

Оңтүстік Африка ранды 7,5%-ға (14,09-ден 15,14-ке дейін) әлсіреді. Сауда соғысының әлемдік экономикаға ықтимал әсеріне байланысты инвесторлардың тәуекел-сентиментінің төмендеуі, инвесторлардың Eskom мемлекеттік компаниясының қаржылық жағдайының елдің ЖІӨ-сіне әсері жөнінде қауіптенуі және рейтингтік агенттіктердің теріс пікірлері валюта бағамына теріс әсер етті және қарыз нарығынан капиталдың жылыстауын туындатты. Сонымен қатар, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі омбудсмен ОАР-дың қазіргі Президенті С.Рамафостың сайлау алдындағы науқанды қаржыландыруға қатысты істі қарауға бастамашылық жасады, ол саяси тәуекелдердің артуына себеп болды. ОАР-дың резервтік банкі негізгі мөлшерлемесін 25 б.т.-ге 6,5%-ға дейін төмендетті.

Бразилия реалы мөлшерлемені агрессивті төмендетуді, Аргентинадағы қаржылық дағдарысты, сауда қақтығысының шиеленісуін болжауға байланысты 8,1%-ға (3,85-тен 4,16-ға дейін) әлсіреді. Орталық Банк ұлттық валюта бағамының шамадан тыс әлсіреуінің алдын алу мақсатында резервтік активтерді күнделікті аукциондарда (шамамен \$4 млрд) сату арқылы валюта нарығында интервенция жүргізу туралы мәлімдеді. Негізгі мөлшерлеме инфляцияның баяулауы (тамызда 3,43%) және 2019 жылғы екінші тоқсанда 1%-ға экономикалық өсу жағдайында 50 б.т.-ге 5,5%-ға дейін төмендетілді.

2019 жылғы III тоқсан бойынша бір АҚШ долларына дамушы елдердің валюта бағамдарының өзгеруі

III. Қор нарығындағы жағдай

Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығында тәуекелсіз кірістілік қисығын құруға ықпал ететін шаралардың өткізілуі жалғасуда.

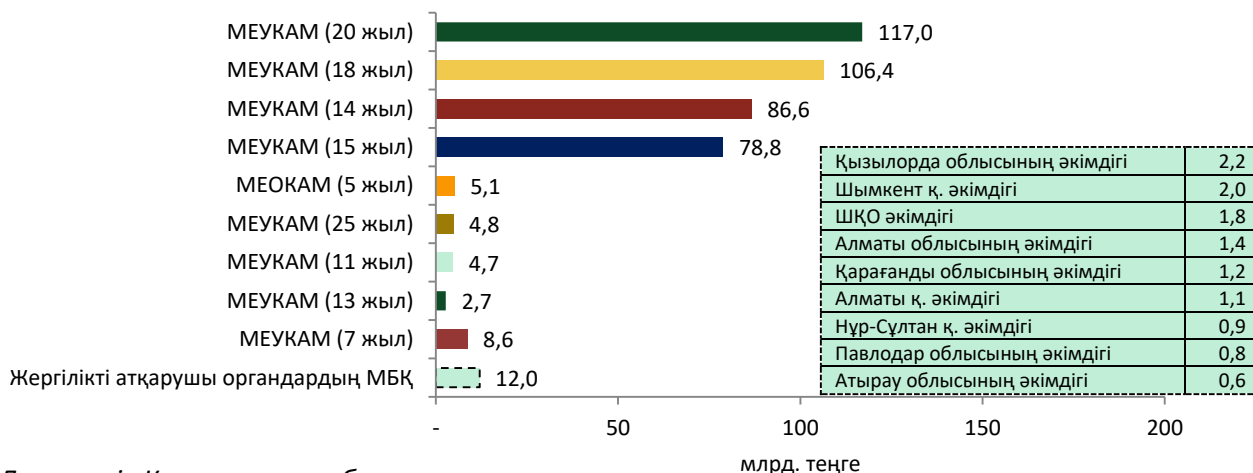
А) Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

Мәмілелердің негізгі көлемі бастапқы нарықта Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарымен операцияларға тиесілі. III тоқсанда 414,8 млрд теңге сомаға Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары орналастырылды. 18 аукцион өткізілді, онда 8,46%-дан 9,75%-ға дейінгі аралықта өтеуге кірістілігімен 5-жылдық МЕОКАМ және 11-жылдық, 13-жылдық, 14-жылдық, 15-жылдық, 18-жылдық, 20-жылдық және 25-жылдық МЕУКАМ орналастырылды (29-график).

Тоқсан ішінде жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастырудың бірқалыпты белсенділігі байқалды. III тоқсан бойынша 7 облыс және республикалық маңызы бар 2 қала 2 жылдық мемлекеттік облигацияларды 12,0 млрд теңге сомаға жылдық 0,35% орташа алынған кірістілікпен орналастырды.

29-график

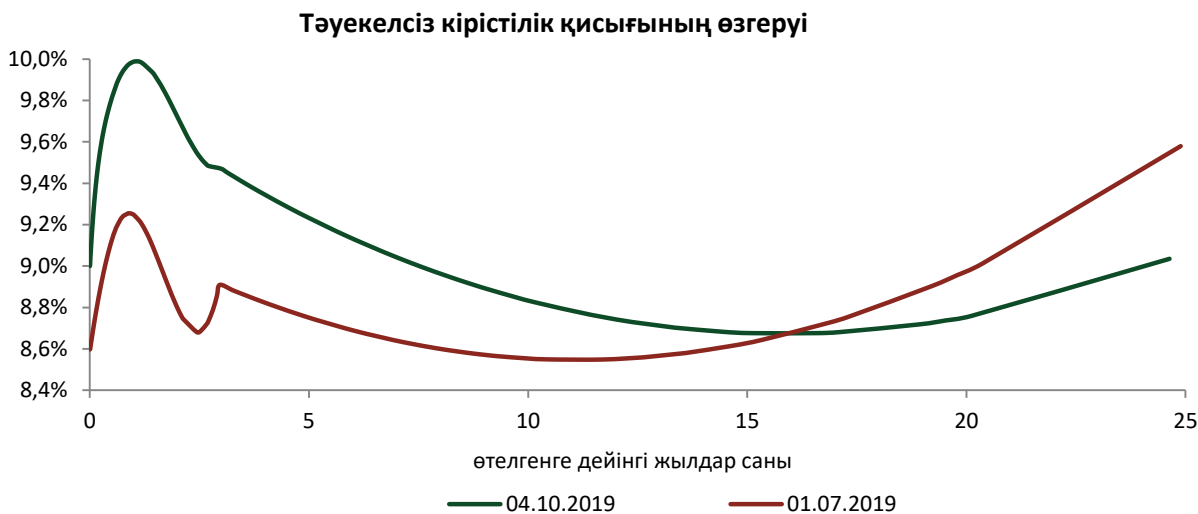
Мемлекеттік бағалы қағаздарды 2019 жылғы III тоқсанда орналастыру

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

01.10.2019 жылғы жағдай бойынша тәуекелсіз кірістілік қисығының 15 жылға дейінгі учаскеде инверттелгеннен жоғарыға жылжуы байқалды. Ағымдағы жылдың қыркүйегінде базалық мөлшерлеменің 9,25%-ға дейін өсуі қыркүйекте Ұлттық Банк шығарған қысқамерзімді ноттардың кірістілігінің өсуіне әкелді. Бұл ретте ұзақмерзімді құралдардың кірістілігі (15 жылдан жоғары) 15 жылдан 25 жылға дейінгі бағалы қағаздар шығарылымы көлемінің азаюы және нарық қатысушылар тарапынан ұзақмерзімді айналыстағы облигацияларға сұраныстың сәйкес өсуі есебінен төмендеді.

30-график

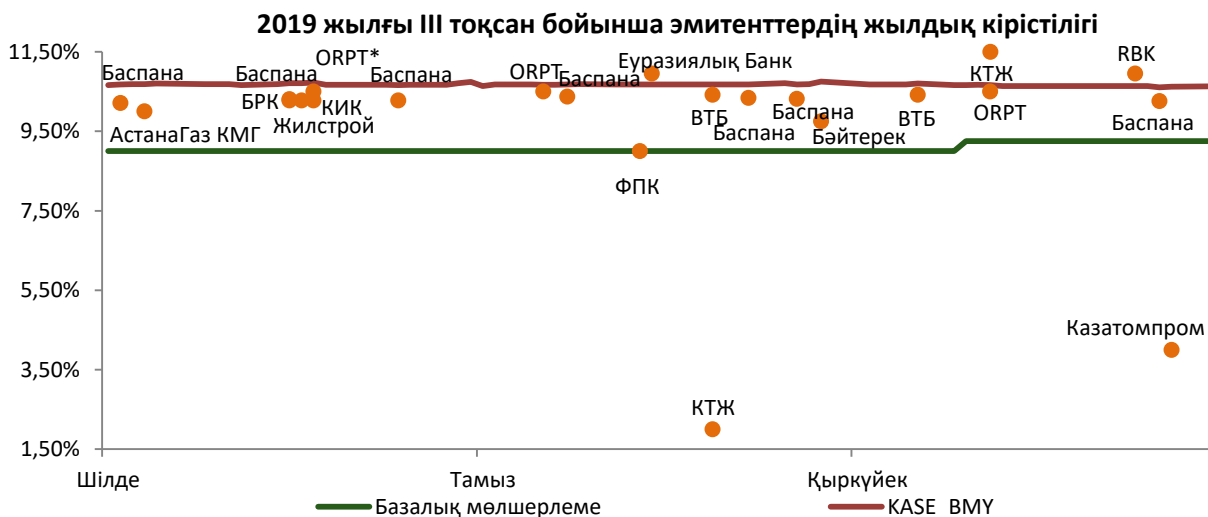
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) Корпоративтік облигациялар нарығы.

«Қазақстан қор биржасы» АҚ (бұдан әрі – KASE) деректеріне сәйкес корпоративтік облигациялардың сауда-саттық көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 1,6 есеге өсіп, 2019 жылғы III тоқсанда 534,9 млрд теңгені құрады.

Бастапқы нарықтағы сауда-саттық көлемі 2019 жылғы III тоқсанда 2019 жылғы II тоқсанмен салыстырғанда 201,6 млрд теңгеден 458,5 млрд теңгеге дейін 2,3 есе өсті. Бастапқы нарықтағы сауда-саттық көлемінің үлесі корпоративтік облигациялар нарығында сауда-саттықтың жиынтық көлемінің 85,7%-ын құрады. Қаралатын кезеңде барлығы 13 эмитент орналастырылды (31-график).

31-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

* "Көтерме бөлшек сауда кәсіпорны" АҚ

Қаржы тартудың негізгі үлесі «Астанагаз КМГ» АҚ-қа (22,2% немесе 102 млрд теңге), «ҚТЖ» ҰК» АҚ (17,4% немесе 80 млрд теңге), «Қазатомөнеркәсіп» ҰАК» АҚ (15,3% немесе

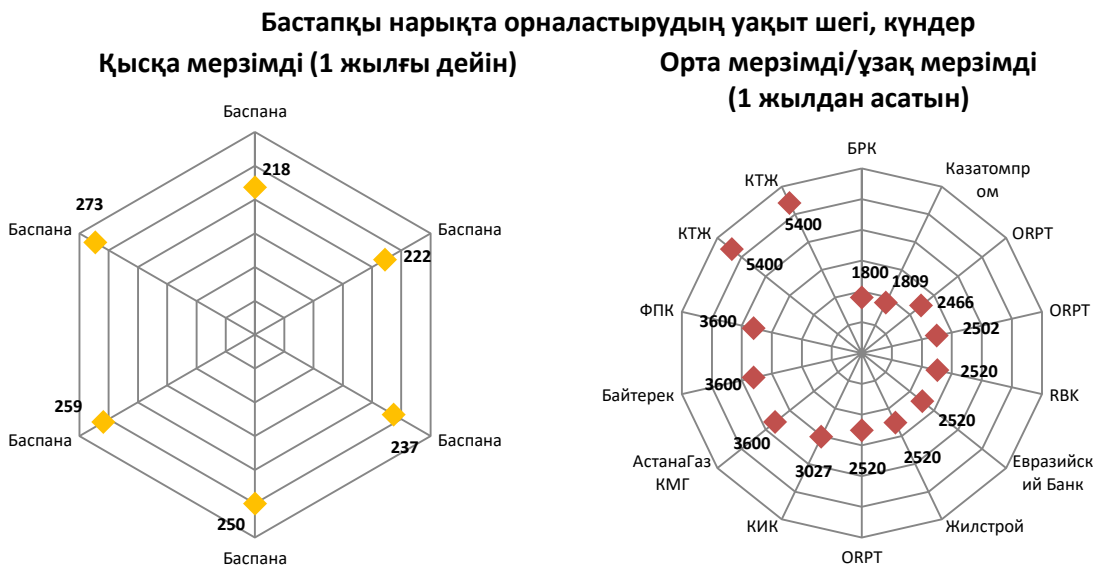
70 млрд теңге) және «Баспана» ИО» АҚ-қа (13,0% немесе 59,8 млрд теңге) тиесілі болды (32-график).

32-график

Корпоративтік облигацияларды орналастырудың уақыт шегі бойынша 1 жылға дейінгі ұзақ мерзімді қағаздар басым болды. 1 жылдан асатын сегментте 2019 жылғы III тоқсанда жалғыз эмитент – «Баспана» ИҰ» АҚ орналастырылды (33-график).

33-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Қайталама нарықтағы сауда-саттық көлемі 2019 жылғы II тоқсанмен салыстырғанда 1,9 есе төмендеді. KASE_BMY корпоративтік облигациялардың кірістілік индексі орта есеппен жылдық 10,7%-ды құрады, ол алдыңғы тоқсаннан 0,1 п.т. төмен.

«Фридом Финанс» АҚ орта есеппен 3,8 белсенділік коэффициентімен² III тоқсан бойы «борыштық бағалы қағаздарды сатып алу-сату» сегментінде неғұрлым белсенді болып табылды.

² Белсенділік коэффициентін есептеу әдістемесі KASE сайтында

2019 жылғы III тоқсанның соңында KASE сауда тізімдерінде 67 эмитент шығарған корпоративтік облигациялардың 258 атауы болды.

KASE ресми тізімінен мына эмитенттер шығарылды:

- облигациялардың айналыс мерзімінің өтуіне байланысты: «Kaspi Bank» АҚ, Банк ВТБ (Қазақстан) АҚ, «First Heartland Jysan Bank» АҚ, «Ақтөбе мұнайөңдеу» ЖШС, Еуразиялық банк АҚ, «Банк ЦентрКредит» АҚ, «Сбербанк России» АҚ;
- шығарылымның жойылуына байланысты: «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ;
- мерзімінен бұрын өтеумен байланысты: «ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ.